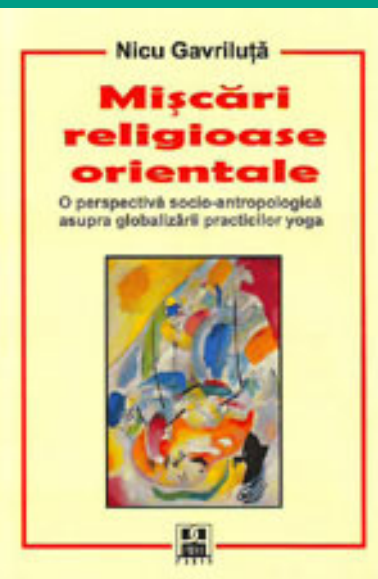

nou vechile concepte într-un mod mult mai semnificativ, trebuie să “reinventeze” relația omului cu Dumnezeu și a comuniunii interumane. Din partea omului, trebuie să ne așteptăm să re-învețe să aprecieze mai mult planul spiritual decât cel material.

O cale de a îndruma omul spre o relație autentică cu divinitatea este icoana. În viziunea autorului, ea este imagine, iar imaginea este mișcare. Icoana nu explică, ea doar indică o realitate care se află “dincolo” și care trebuie văzută. A vedea o realitate dincolo de o alta, prin altă realitate este contemplare, iar contemplarea aduce omul la spiritual și îl leagă de el. Icoana, așa cum este înțeleasă în ortodoxie, îl ajută pe om să conștientizeze că el este chipul lui Dumnezeu, îi amintește că este deiform și îi reamintește că este “locuit de Dumnezeu”.

Pentru a înțelege cât mai bine validitatea și realismul rolului pe care icoana îl poate avea în societatea contemporană este necesar, ne spune autorul, să vedem care sunt rădăcinile teologice și semnificațiile actuale ale icoanei. Spre sfârșitul primei părți, Theodor Damian face o scurtă istorie a icoanei și a discuțiilor teologice purtate în jurul ei, evidențiind temeiurile sale biblice și cele hristologice. Temeiurile biblice ale icoanei sunt, în viziunea autorului, o prezență încă din Vechiul Testament, o întreagă suită de imagini prefigurând imaginea lui Iisus Hristos.

Cea de-a doua parte a lucrării dorește să indice propriu-zis implicațiile spirituale ale icoanei asupra omului contemporan. Cu ajutorul icoanei, omul zilelor noastre poate participa la viața divină datorită faptului că pe lângă dimensiunea estetică, ea are și o dimensiune liturgică și eshatologică.

Cartea părintelui Damian se adresează deopotrivă minții și sufletului. Ea este erudită și duhovnicească în același timp. Un merit special al volumului de față este faptul că ne propune să acceptăm că icoana este acea “pilulă” miraculoasă de care are nevoie omul contemporan pentru a se “vindeca” de “criza” provocată de post-modernitate. În lucrarea sa remarcabilă, Theodor Damian se diferențiază de ceilalți autori care cercetează icoana prin această încercare de a oferi icoana ca o soluție a ieșirii din „criză” a omului societății contemporane.

Cristian Țiple

Nicu Gavriluță *Mișcări religioase orientale. O perspectivă socio-antropologică asupra globalizării practicilor yoga*

Ed. Provopress, Cluj-Napoca, 2006

Nicu Gavriluță este conferențiar la catedra de sociologie a Facultății de Filosofie din cadrul Universității „Al. I. Cuza”, unde predă, printre altele, un curs de istoria și sociologia religiilor, iar în paralel, coordonează și *Seminarul de Cercetare Interdisciplinară a Religiilor și Ideologiilor*, filiala Iași. Până în prezent a mai publicat *Mentalități și ritualuri magico-religioase* (Ed. Polirom, Iași, 1998), *Culianu, jocurile minții și lumile multidimensionale*, (Ed. Polirom, Iași, 2000), *Imaginarul social al tranziției românești*, (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001), *Fractalii și timpul social*, (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003) și *Hermeneutica simbolului religios*, (Ed. Fundației Axis, Iași, 2003).

Cristian Țiple

Department of Philosophy,
Babes-Bolyai University,
Cluj, Romania

Key words:

Yoga, globalisation, New Religious Movement, MISA, fractal, New Age, Nicu Gavriluta

Cea mai recentă lucrare a universitarului ieșean, *Mișcări religioase orientale. O perspectivă socio-antropologică asupra globalizării practicilor yoga*, se dorește a fi o prezentare a analizelor asupra „fenomenului yoga” întreprinse de exegeți ca Jean Filliozat, Brian Rennie, Sergiu Al. George, Ioan Petru Culianu și, în mod special, Mircea Eliade (p. 234).

Primul capitol, intitulat *Noile mișcări religioase* conține o serie de distincții conceptuale, începând cu distincția preluată de la sociologul Ronald Inglehart, între *valori ale supraviețuirii* și *valori ale stării de bine*. Rolul acestei distincții este, în cazul de față, acela de a da posibilitatea introducerii yogăi în sfera activităților relaționate *valorilor stării de bine*, împreună cu toate celelalte *noi mișcări religioase*. Pentru a înlătura orice nuanță de valorizare negativă, cercetătorul religiilor și ideologiilor Nicu Gavriluță optează pentru înlocuirea folosirii termenilor, care au primit prea multe conotații negative, de secte și dominațiuni, între care face unele distincții pertinente binevenite, cu cel de practici religioase. Nu este, în opinia noastră, cu totul justificată această alegere. Pentru că ar fi preferabil să preluăm unele concepte orientale, cum ar fi cel de darsana, sakha, și altele asemenea, pentru a nu continua să ne lovim iar și iar de aceleași întrebări: Zenul este o religie? Buddhismul este, oare, o ideologie? Yoga este o filosofie, o mitologie, sau o religie? și întrebările pot continua. Sunt prezentate în continuare cauzele apariției noilor mișcări religioase, dintre care amintim: nevoia unei identități culturale proprii, (re)construcția identității personale, criza bisericilor creștine, fascinația inițierii personale, nevoia unui lider charismatic, fascinația Indiei, frustrarea și revanșa victimelor persecuțiilor ecleziastice.

Am putea spune că cele mai multe dintre cauzele amintite ar reprezenta mai degrabă motivele generale ale adeziunii unui individ la orice fel de grup, nu neapărat religios. Pe un astfel de traiect interogativ, următoarea problemă pe care ne-o va lămuri cercetarea „socio-antropologică” ar fi cauza, sau cauzele religiei în sine. De fapt, adevărata întrebare a lui Nicu Gavriluță credem că este : de ce creștinismul nu mai este pe placul tuturor? Dar a fost el vreodată? Da, într-adevăr, există o criză a Bisericii. Ne putem întreba: de ce? Pentru că și-a pierdut autoritatea prin secularizare, sau din alte motive?

Acest fapt este neesențial aici, să nu uităm că acum există și libertatea de conștiință, care, coroborată cu globalizarea informației, cu noile traduceri, cu facilitarea accesului la internet în ultimii zece ani, au deschis calea către cunoașterea și a altor perspective religioase. Pur și simplu, cu trecerea timpului, va dispărea, credem, vechiul obicei de a deveni credincios prin naștere. Un asiatic nu și-ar pune o astfel de întrebare, cel puțin în zilele noastre. Vedeți dumneavoastră, un buddhist nu a fost ars niciodată pe rug fiindcă a negat autoritatea scripturilor vedice. Orientalii și-au afirmat libertatea de conștiință chiar în perioada în care compilarea Vedelor era în mare parte terminată, fie prin negarea acestora, fie prin șiretlicul upanișadelor – interpretarea. Socrate urma, după două secole, să fie condamnat pentru necinstirea zeilor cetății. În ceea ce privește elementul de noutate, din sintagma *noi mișcări religioase* avem unele observații. Suntem de părere că aceasta nu se potrivește când ne referim la Yoga. Întrucât noutatea este percepută doar de receptorul ideilor orientale, idei de altfel mult mai vechi decât creștinismul, și după cum Eliade presupune, ale cărui analize sunt prezentate începând cu capitolul al doilea, posibil preariene.

Cu cel de-al doilea capitol lucrarea devine interesantă: sunt prezentate aici diferite *Tipuri de exegeză ale practicilor yoga*. În următoarele două capitole, intitulate *Yoga mitologie, religie sau filosofie* și, respectiv, *Structura sistemului yoga*, aflăm o bună prezentare și analiză detaliată a elementelor din „filosofia” și *fiziologia mistică* yoga, conform sistemului Sâmkhya-yoga* al lui Patañjali, bazate pe lucrările lui Mircea Eliade pe acest subiect, dar și pe cursul lui Satyânanda Paramahansa ținut de acesta la Bihar School of Yoga, și tradus în românește de Walter Fotescu. Capitolul V, care se numește *Yoga în buddhism, tantrism, alchimie și șamanism* mai conține, pe lângă ceea ce aflăm din titlu, ceea ce autorul numește *versiuni populare și desacralizate ale noului buddhism* sub forma zen-ului muncitoresc, biofeedback-ul, nazi yoga, antrenamentul autogen și vipassana. Urmează apoi un scurt capitol dedicat *versiunilor literare ale practicilor yoga*. Aici regăsim unele experiențe yoghine ale tânărului Eliade ilustrate în nuvelele *Secretul doctorului Honigberger* și *Nopti la Serampore*.

În ultimul capitol este prezentată, ca studiu de caz, Mișcarea de Integrare în Absolut. Acest ultim capitol, ba chiar și primul, am spune noi, ar fi putut foarte bine să lipsească din această lucrare și totuși, poate chiar cu un alt titlu, ea să își păstreze coerența. Dacă în cazul Mișcării de integrare în Absolut (MISA) există unele elemente creștine (prezența icoanelor, rugăciunea inimii, ș.a.), precum și pretensele legitimații științifice (teoria *string*-urilor, ideea unei vibrații cosmice fără existența unui element concret, material, care să vibreze, preluată de la fizicianul a cărui lucrare, *Taofizica*, este cunoscută tuturor adeptilor *noii ere*, F. Capra, sau alte elemente ale fizicii cuantice), nu putem vorbi de un sincretism evident creștin-hindus, ci doar de o superficială influență reciprocă. În raport cu teosofiile contemporane, nici ele atât de noi pe cât cred adeptii *noii ere*, MISA este doar o școală a Shivaismului, unul dintre curentele teiste avându-l pe Shiva ca zeu suprem, a ceea ce doar noi, occidentalii, numim *hinduismul* (care nu poate fi privit ca un sistem unitar, cum este, într-o anumită măsură, creștinismul) deci, în clasificarea lui Patañjali, o *Bhakti Yoga*, adică o religie/disciplină spirituală devoțională, bazată, mai pregnant decât alte mișcări (filosofice, ar spune unii, luând *Vedanta* ca exemplu) pe un set de practici corporale și psiho-mentale.

În momentul în care am dispune de o prezentare clară și sistematică a doctrinei MISA, probabil încă în formare, un cercetător al acesteia ar putea începe un studiu comparativ cu celelalte forme ale shivaismului: *Ūaiva Siddhanta* din sudul Indiei, cu cele două diviziuni fondate de Saint Tirumular, respectiv Meykanda Devar, *Siddha Siddhanta* din nord, *Śaivismul Vira* în India centrală, *Ūvādvaita* în sudul Indiei, *Śaivismul* din Kashmir (numit Pratyabhijna) și, în sfârșit, *Pasupata*. Se observă că mai mult decât a admite existența, în cadrul hinduismului, a trei diferite religii, vișnuismul, șaktismul și shivaismul, indienii înșiși consideră că aceste diviziuni ale shivaismului nu sunt cauzate numai de faptul că adeptii acestor școli vorbesc limbi diferite, mai precis, nu sunt separați doar geografic, ci au credințe pe alocuri divergente. Ca atare, această organizație -MISA- nu poate fi cu ușurință încadrată nici în sfera mișcărilor New Age, nici într-una din

cele șase clasice *darsana*. Dar sistemul de credințe ale acesteia coroborat cu toate practicile adiacente, poate fi numit, fără nici o reținere, religie. În opinia noastră, nu credem că se poate vorbi de o așa-zisă yoga autentică, observație preluată și de autor la finalul lucrării când afirmă: „*ele* [formele de yoga] *sunt la fel de adevărate*”(p. 241) și de aceea ne întrebăm ce vrea să însemne sintagma „veritabila spiritualitate”, și de ce este privită cu mai multă considerație Patañjali-Yoga, de altfel, mai apropiată de Sâmkya, pe când shivaismul practicat de elevii lui Bivolaru este calificat drept variantă comercială a yoga, cu o nuanță vizibilă de malițiozitate. Ce va spune Nicu Gavriluță despre Sahaja Yoga, a cărei conducătoare, declarată încarnarea tuturor zeilor, are o avere de foarte multe milioane de dolari strânsă doar prin donații, cotizații și taxe de tot felul.

Acest capitol ar fi putut fi publicat ca un studiu separat, pentru familiarizarea publicului cu ceea ce reprezintă MISA, și nu ca școală de yoga, ci ca religie. Deși lectura acestei lucrări ne-a lăsat impresia că Nicu Gavriluță nu ar avea o atitudine constantă și neutră față de yoga, autorul ieșean afirmă că „ciocnirea civilizațiilor (în sensul dat expresiei de Huntington) poate fi atenuată, în cazul de față, prin „autentica înțelegere și veritabila acceptare a alterității yoghine”. Iar această acceptare autorul o vede posibilă prin aplicarea *modelului binaro-fractal* propus de Culianu, considerând yoga ca un *fractal în spațiul Hilbert* (spațiul Hilbert ar fi, pentru yoga, „*ansamblul ținuturilor istorico-simbolice unde, sub o formă sau alta, yoga este astăzi prezentă*”). Fractalul yoga având ca axiome următoarele elemente: a) Există yoga; b) Yoga asigură eliberarea spiritului c) Yoga este o tehnică spirituală prezentă în mai multe culturi (p. 240).

Nu putem încheia fără a sublinia că cercetare propusă de Nicu Gavriluță trebuie apreciată cu conștiința dificultății inerente unui demers ce tinde să depășească o abordare europocentristă a fenomenului filosofico-religios.

*Trebuie subliniat faptul că Yoga și Sâmkya-yoga sunt două *darsane* (concepții filosofico-religioase) distincte